

zkrácená verze studie

**Dopady migrací ze zemí bývalé Jugoslávie
do ostatních evropských zemí**

**Impacts of Migrations from the States of Former Yugoslavia
into Other European Countries**

Výzkumný projekt RM 02/25/05

Olomouc 2007

Výzkumnou zprávu zpracovali:

RNDr. Miloš Fňukal, Ph.D.

Mgr. Michal Šrubař

Doc. RNDr. Václav Toušek, CSc.

Na řešení projektu se podíleli:

Mgr. Richard Hubl

RNDr. Pavel Ptáček, Ph.D.

Poznámka: Ve zkrácené verzi studie je redukován vnitřní citační aparát. Rovněž byl vypuštěn seznam použité literatury, který je nedílnou součástí plné verze textu.

Obsah

1. STRUČNÉ SHRNU TÍ PROJEKTU	4
2. MIGRACE Z PROSTORU BÝVALÉ JUGOSLÁVIE V OBDOBÍ 1990–2006	4
3. JIHOSLOVANŠTÍ A KOSOVS TÍ EMIGRANTI JAKO VNITROPOLITICKÝ PROBLÉM CÍLO- VÝCH STÁTŮ	6
4. JIHOSLOVANŠTÍ A KOSOVS TÍ MIGRANTI: PROBLÉM, NEBO PŘÍLEŽITOST BILATERÁL- NÍCH VZTAHŮ SE ZEMĚMI BÝVALÉ JUGOSLÁVIE?	11
5. ZÁVĚRY, DOPORUČENÍ PRO ČESKOU ZAHRANIČNÍ POLITIKU.....	16

1. Stručné shrnutí projektu

Cílem projektu je analýza vnějších migrací z a na území bývalé Jugoslávie za období posledních 15 let a identifikace jejich vlivu na mezinárodní vztahy, zejména na vztahy mezi nástupnickými zeměmi bývalé SFR Jugoslávie a zeměmi s velkými komunitami obyvatel jihoslovanského původu (Rakousko, Německo, Švýcarsko) a s Českou republikou.

Prostor bývalé Jugoslávie jako celek je dlouhodobě emigračním územím, které v podstatě kontinuálně ztrácí obyvatelstvo vystěhováváním. Období, kdy měla bývalá Jugoslávie kladné saldo migrací, jsou jen krátké úseky způsobené reemigrací dělníků pracujících v cizině, o které přestal být zájem (30. léta, druhá polovina 70. let), nebo období repatriace utečenců vyhnaných v průběhu politických krizí, většinou s etnickým nebo náboženským pozadím.

Migrace v letech 1990–2005 byly převážně nucené a byly spojeny s válečným konfliktem a masovým porušováním lidských práv. Vnější migrace měly vedle toho i silnou ekonomickou motivaci. Oba typy migrací směřovaly primárně do zemí s již existujícími jihoslovanskými a kosovskými komunitami, ekonomické migrace válka ještě prohloubila (hospodářský rozvrat a celkový úpadek).

Migrace měly přirozeně na emigrační i imigrační společnost komplexní dopady – demografické, ekonomické, kulturní, společenské, bezpečnostní apod. – ty můžeme považovat za přímé. Dopad migrací na mezinárodní vztahy je silný, i když pouze zprostředkovaný. Na mezinárodní vztahy má primární vliv imigrační politika, z tohoto zorného úhlu je také třeba posuzovat dopady konkrétního migračního proudu, resp. migrací z konkrétního území na mezinárodní vztahy. V případě migrací z bývalé Jugoslávie je evidentní vliv migrací vyvolaných jugoslávskou krizí na změny v evropské imigrační politice v průběhu 90. let 20. století, i když migrační pohyby z jugoslávského prostoru byly jen dílčí složkou větší migrační vlny způsobené zhroucením východního bloku.

Řešení politických a humanitárních aspektů jugoslávské krize se vyvíjelo v čase ve směru minimalizace přesunu uprchlíků do třetích zemí a co nejrychlejší repatriace. Další jasnou tendencí je rostoucí kooperace mezinárodního společenství v „distribuci“ uprchlíků mezi jednotlivé země (a tím klesající možnost svobodné volby přesídlované osoby). Postupně se vytvořilo nové paradigma řešení konfliktů „jugoslávského typu“: politické úsilí je směřováno k tomu, aby byla zajištěna bezpečnost vysídlených osob přímo na místě konfliktu nebo v jeho bezprostředním okolí a tomuto cíli se také přizpůsobují konkrétní politická řešení, zejména v ohledu na rychlost a efektivitu.

Vedle přímého vlivu migrací z bývalé Jugoslávie na modifikace migrační a azylové politiky nelze opomenout ty důsledky na mezinárodní vztahy, které jsou nepřímé, tj. nejsou zapříčiněny samotným pohybem migrantů, ale plynou z jejich pobytu v cílových státech, resp. z jejich nepřítomnosti ve zdrojových zemích.

2. Migrace z prostoru bývalé Jugoslávie v období 1990–2006

Bouřlivý rozpad Jugoslávie provázely největší nedobrovolné masové migrace v Evropě po roce 1945. Přestože postihly jen relativně malé území a pouze několik zemí, nebyl jejich dopad rozhodně pouze lokální záležitostí. Díky značnému počtu

Směry, průběh a početnost migrační vlny vyvolané (u jistého počtu lidí nepochybně pouze zdůvodněné) válkou byl silně ovlivněn prakticky nepřetržitou vystěhovaleckou tradicí regionu, i když migrace v 90. letech měly zcela specifický charakter. Obecně ovlivňuje trasy pohybu uprchlíků a žadatelů o azyl několik rozdílných faktorů:

1. **vzdálenost výchozí a cílové oblasti** a dopravní aspekty – rychlost a dostupnost spojení
2. **existující ekonomické, politické a kulturní vazby**, případně jazyková příbuznost; jde zejména o existenci neformálních sítí v cílových státech, které by migrantům zprostředkovaly práci, ubytování nebo sociální výpomoc
3. **migrační tradice** (i když příčiny migrací v minulosti mohly být jiné – etnické, ekonomické, politické)
4. rozdílná **ekonomická a sociální přitažlivost** jednotlivých cílových zemí
5. **azylová politika** a praktikování azylového práva v cílových zemích.

Přímé válečné události spojené s rozpadem Jugoslávie ve Slovinsku (červen–červenec 1991), Chorvatsku (červen 1991–leden 1992 a květen–srpen 1995), Bosně a Hercegovině (březen 1992–prosinec 1995), Kosovu (jaro 1998–červen 1999) a Makedonii (květen–červen 2001) se neobešly bez desítek tisíc obětí na životech¹ a přinutily miliony lidí opustit své původní domovy. Masy uprchlíků měly různé cíle podle své národnosti – např. z Chorvatska směřovali uprchlíci srbské národnosti do Srbska, zatímco uprchlíci chorvatské národnosti do „mimojugoslávského“ zahraničí, v případě Bosny a Hercegoviny byly primárními cíli Muslimů Chorvatsko, Slovinsko a evropské země, u Srbů přirozeně Srbsko a v menší míře oblasti mimo bývalou Jugoslávii. Specifiky konfliktu bylo, že:

- a) většina uprchlíků zůstala v prostoru bývalé Jugoslávie, zatímco „mimoexjugoslávských“ uprchlíků bylo podstatně méně.
- b) mimořádně vysoký byl – a dosud je – počet vnitřně vysídlených osob.²

Tato práce se přirozeně bude věnovat především „mimoexjugoslávským“ uprchlíkům, jejich problematika – příčiny, časový průběh, politické pozadí apod. – je ale úzce svázána i s ostatními kategoriemi osob přinucených opustit své domovy.

Motivace migrací byly různé, nejviditelnější část tvořily oběti tzv. etnických čistek (*etničko čišćenje*) násilně přinucené opustit své původní domovy některou z bojujících stran. Samotný mechanismus „etnického čištění“ zahrnoval kombinaci fyzického násilí vůči osobám (zabíjení, ozbrojené vyhánění z domova), ničení majetku (zejména nemovitostí), nepřiznání politických práv (např. občanství), neformální nebo dokonce i přímé diskriminace (ztráta zaměstnání, funkčního nebo společenského po-

¹ nejvíce v Bosně a Hercegovině, kde se odhady pohybují mezi 200 a 300 tisíci, tj. představují 5–7 % předválečné populace

² rozdíl mezi pojmy *uprchlík* a *vnitřně vysídlená osoba* je následující: pokud lidé na útěku překročí mezinárodní hranice, stávají se uprchlíky, zatímco lidé donucení migrovat uvnitř svého státu se nazývají vnitřně vysídlenými osobami. Ve specifické situaci rozpadající se Jugoslávie budeme používat pojem uprchlík i pro osoby překračující hranice bývalých republik bez ohledu na to, jestli už byly formálně nezávislé (s výjimkou černo-horsko-srbské hranice a hranice Kosova)

stavení, šikanování ve společenském styku apod.). Často měl spouštěcí mechanismus uvádějící masy lidí do pohybu jen formu hrozeb, psychologického nátlaku nebo davové psychózy (zejména v průběhu nebo bezprostředně po vojenských akcích).

Kromě nucených migrací spojených s ozbrojenými konflikty emigrovali obyvatelé bývalých jugoslávských republik také z ekonomických důvodů. Mezi hlavní pohyby patřily nemožnost pracovního uplatnění a ztráta životních perspektiv. Např. Srbsko v 90. letech 20. století opustilo odhadem až 900 tisíc lidí, zejména mladších a vzdělanějších osob, v Chorvatsku se počet ekonomických emigrantů ve stejném období blíží 200 tis. Jako další příklad může posloužit Bosna a Hercegovina, ze které od podpisu daytonské mírové dohody v listopadu 1995 do konce března 1998 emigrovalo asi 42 tisíc osob. Hlavními uváděnými důvody byly zejména pocit nejistoty z dalšího poválečného vývoje a vysoká míra nezaměstnanosti.

Ekonomicky motivované migrace 90. let 20. století jsou jen prodloužením obecného trendu z období před rokem 1990 a mají spíše podobu sezónních nebo několikarokních výjezdů se zachováním úzkých vazeb na původní zemi pobytu. Tyto pohyby jsou do značné míry kompenzovány zpětnou migrací osob, které ztratí v zahraničí možnosti pracovního uplatnění (věk, kompetence), získají možnost obživy doma nebo již dosáhnou svých ekonomických cílů. Kvantifikace je mimořádně obtížná (naturalizace části migrantů, odchod do třetích zemí, „statistické překrytí“ jinak motivovanými migracemi), ale jisté je, že se započtením zpětných migrací nevyhlídí situace zdaleka tak dramaticky, jak by se mohlo jevit z předchozího odstavce. Jako ilustrativní příklad můžeme zvolit migrace za Srbska a Černé Hory: vybereme-li z migrací do hlavní cílové země – Německa – časový úsek nezatížený nucenými migracemi, např. období 1995–2001³, je počet vystěhování (339,3 tis.) prakticky totožný s počtem přistěhování (339,4 tis.). Emigrace do Rakouska byla ve stejném období kompenzována imigrací ze tří čtvrtin, do Švýcarska z poloviny apod.

Vzhledem k tomu, že ekonomické migrace zjevně nevybočily v 90. let z trendu předchozího období, zaměříme se v následujícím přehledu především na migrace podmíněné politicky nebo etnicky.

3. Jihoslovanští a kosovští emigranti jako vnitropolitický problém cílových států

Migrace mají přirozeně na emigrační i imigrační společnost komplexní dopady. V čistě demografické rovině vedou ke změnám poměru mužů a žen, ke změnám věkové struktury, mohou ovlivnit porodnost i úmrtnost apod. Nezanedbatelné jsou vlivy ekonomické, kulturní, společenské, bezpečnostní apod. – ty můžeme považovat za přímé.

Dopad migrací na mezinárodní vztahy je silný, i když pouze zprostředkovaný – migranti nejsou tvůrci mezinárodních vztahů ani uznanými subjekty mezinárodního práva, jsou ale předmětem upřené pozornosti mezinárodního společenství a také poměrně spletité sítě mezinárodních i národních právních aktů.

Zájmem dílčích členů mezinárodního společenství ve vztahu k migrantům je, pomineme-li humanitární ohledy, přirozeně pro svůj stát co nejlépe využít benefitů,

³ nucené migrace z Kosova byly v kompenzovány ještě v tomto období

kteřé mohou migranti přínést (pracovní kompetence, udržitelnost systému mezigenerační solidarity, kulturní výměna) a naopak odvrátit hrozby spojené s jejich příchodem (bezpečnost, sociálně patologické jevy).

Mezi jednotlivými evropskými státy je ve vztahu k emigrantům a uprchlíkům uplatňována rozdílná politika nejen v závislosti na historických tradicích nebo aktuálním počtu / podílu cizinců, ale také pod vlivem bezpečnostních obav nebo partikulárních politických cílů. V praxi se proto lišily nejen vstupní procedura, míra ochoty přijímat další uprchlíky, ale i postoj k délce jejich pobytu na území cílového státu a detaily jejich právního postavení. Politika uplatňovaná k imigrantům a uprchlíkům má dva základní aspekty: *imigrační politiku*, tj. opatření regulující vstup, počet a povahu imigrantů, a *integrační politiku*, tj. opatření na včleňování přistěhovalců do přijímající společnosti.

Na mezinárodní vztahy má primární vliv imigrační politika, dopady politiky integrační jsou spíše vnitropolitické, z tohoto zorného úhlu je také třeba posuzovat dopady konkrétního migračního proudu, resp. migrací z konkrétního území na mezinárodní vztahy.

Změny německé, rakouské a švýcarské imigrační politiky (podrobněji jsou charakterizovány v plné verzi práce) a také charakteru imigrací v období po druhé světové válce odpovídají obecnému západoevropskému trendu, pro který jsou charakteristické dva výrazné zvraty: ústup od modelu najímání zahraničních dělníků v období po roce 1973 a výrazné zpřísnění azylového řízení jako reakce na jeho zjevné zneužívání od konce 80. let.

Dalším charakteristickým rysem 80. let 20. století (tedy ještě před jugoslávskou krizí) je výrazná politizace migrací. Do té doby nebyly přeshraniční (i)migrace chápány jako závažný politický problém a také neexistovaly tendence vnímat migranty jako jeden a priori problémový celek. Jednotlivé státy vytvářely specializované úřady a instituce a uplatňovaly specifickou imigrační politiku podle jednotlivých právních kategorií imigrantů (uprchlíci, zahraniční dělníci). V 80. letech 20. století došlo k obratu a z migrací se v západoevropských zemích stalo politiky i veřejností ostře sledované téma. Mění se celkové společenské klima, západní země se potýkají s masovou nezaměstnaností postihující hlavně málo kvalifikované pracovní síly a bují animozita vůči cizincům, kteří podle části společnosti i politické scény „berou místním pracovní místa a využívají místní sociální benefity“. Ke vzniku této situace jistě přispěla krize mezinárodního uprchlického práva, za kterou lze označit masové zneužívání azylového systému ekonomickými migranty, které se stalo během 80. let naprosto zjevným. Důsledkem bylo jednak to, že se v očích veřejnosti setřely rozdíly mezi jednotlivými kategoriemi migrantů, jednak snaha většiny cílových zemí zpřísnit azylové řízení, přičemž některé v této snaze zašly na samou hranici ženevských konvencí (např. je sporné dodržování konvencí zaručené ochrany před nedobrovolnou repatriací).

Důležitým momentem pro vnímání migrací v západní Evropě byl politický a sociální chaos provázející zánik východního bloku na konci 80. a na počátku 90. let a – jak se ukázalo později – neoprávněné až hysterické obavy z obrovské uprchlické vlny přemísťující se po východo-západní ose spojené s obavami o zachování kulturní identity západní civilizace jako celku (viz např. německý pojem *Völkerwanderung*, evokující obrazy invaze desítek milionů moderních Barbarů). Uprchlická vlna z Jugoslávie a svou podstatou skutečně barbarské okolnosti, které k ní vedly, této představě nahrá-

valy snad nejvíce. Paradoxní je, že podobné obavy sdílely i vyspělejší postkomunistické země (Slovinsko, Česká republika).

Zejména Evropská unie po odstranění vnitřních hranic věnovala a věnuje značné úsilí posílení svých vnějších hranic jako prevenci před nekontrolovatelným vpádem migrantů z východu a jihu. Po přijetí schengenské smlouvy v roce 1985 se odehrála řada konferencí a byla podepsána řada smluv mezi západoevropskými státy zaměřená technokraticky na zdokonalení kontroly migrací. Kolem otázky přistěhovalců a předpokládaného ohrožení národní identity se v 90. letech úspěšně mobilizovaly radikálně pravicové skupiny, což napomohlo přesunutí tématu do centra politického jeviště. Vedle samotné přítomnosti a motivů migrantů začala být také diskutována otázka „absorpční schopnosti“ cílových zemí – počátkem 90. let totiž překročil počet cizinců legálně pobývajících v Západní Evropě hranice 15 mil., z nich ale pouze 1/3 byla ekonomicky aktivní, počet nelegálních migrantů pobývajících ve stejné geografické oblasti se odhadoval na 2,6 mil.

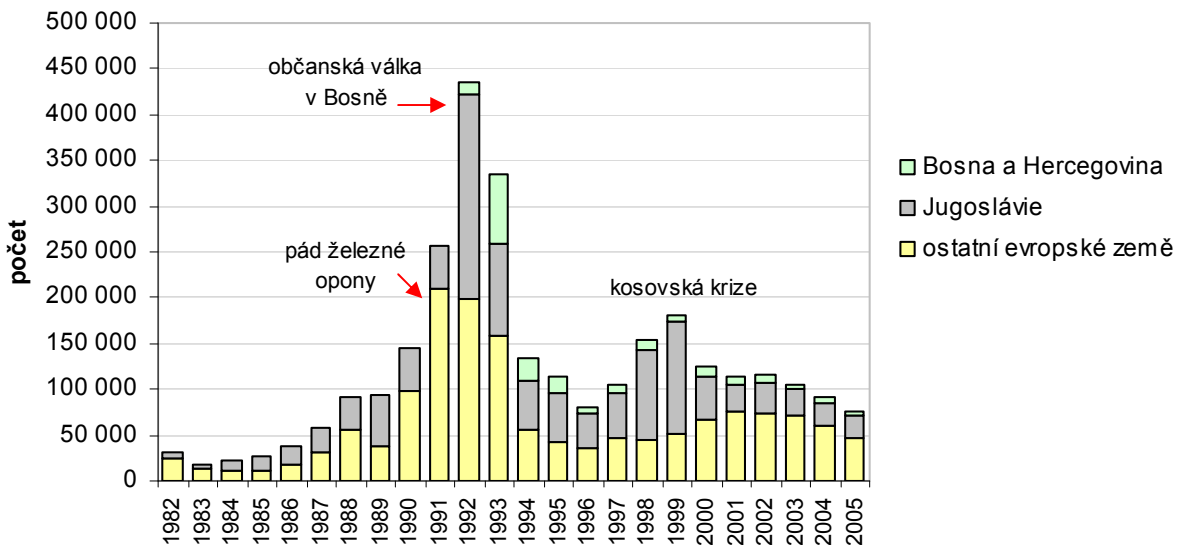
V polovině 90. let už bylo zřejmé, že k žádnému rozsáhlému přesunu obyvatel z Východu na Západ nedojde. Faktory, které k tomu vedly, shrnují CASTLES – MILLER (1998: 81):

- a) kontrolní mechanismy zavedené západními zeměmi
- b) ekonomická a politická stabilizace východní Evropy
- c) absence neformálních sociálních sítí v cílových státech, které by migrantům zprostředkovaly práci a ubytování (hlavně u Rusů a Rumunů).

V důsledku politických diskusí, racionálních ekonomických úvah i politického pragmatismu se v 90. letech ve většině západoevropských hostitelských zemí prosazuje faktické akceptování imigrační situace, tj. faktu, že se jedná o trvalý a v mnoha ohledech pro cílové země prospěšný proces (stárnutí populace, nedostatek pracovních sil v některých segmentech pracovního trhu), který vyžaduje spíš než restriktive regulaci. Základními prvky imigračních politik se v 90. letech stávají sociální a ekonomická (s diskusí, jestli i kulturní) integrace cizinců kombinovaná s restriktivní imigrační kontrolou. Možná bychom mohli s trochou nadsázky napsat, že se ruku v ruce se změnou imigračních politik v 90. letech vytěsňuje xenofobní představa přistěhovalce jako příživníka na jistotách sociálního státu a vytváří se obraz pro stát potřebného a „užitečného“ přistěhovalce-spolutvůrce blahobytu. Tomuto modelu přirozeně nucení migranti z krizových oblastí v různých částech světa příliš nevyhovují (nemožnost selekce podle pracovních kompetencí apod.) a je vůči nim uplatňována jiná politika. K jejímu definování v rámci Evropy přispěla nucená migrace z prostoru bývalé Jugoslávie snad nejvíce.

Vliv migrací vyvolaných jugoslávskou krizí na změny v evropské imigrační politice je evidentní, i když migrační pohyby z jugoslávského prostoru byly jen dílčí složkou větší migrační vlny způsobené zhroucením východního bloku (a dokonce přišly proti vrcholu „východní vlny“ se zpožděním – viz obr. 11).

Občané evropských zemí jako žadatelé o azyl ve vyspělých průmyslových zemích

Obrázek 1: Žadatelé o azyl ve vyspělých průmyslových zemích (pouze žadatelé z Evropy)

Pramen: 2005 UNHCR Statistical Yearbook, tab. C.2 Origin of asylum applicants in industrialized countries, 1996-2005, 2001 UNHCR Statistical Yearbook, Statistical Annex C.4 Origin of asylum applicants in industrialised countries, 1982-2001

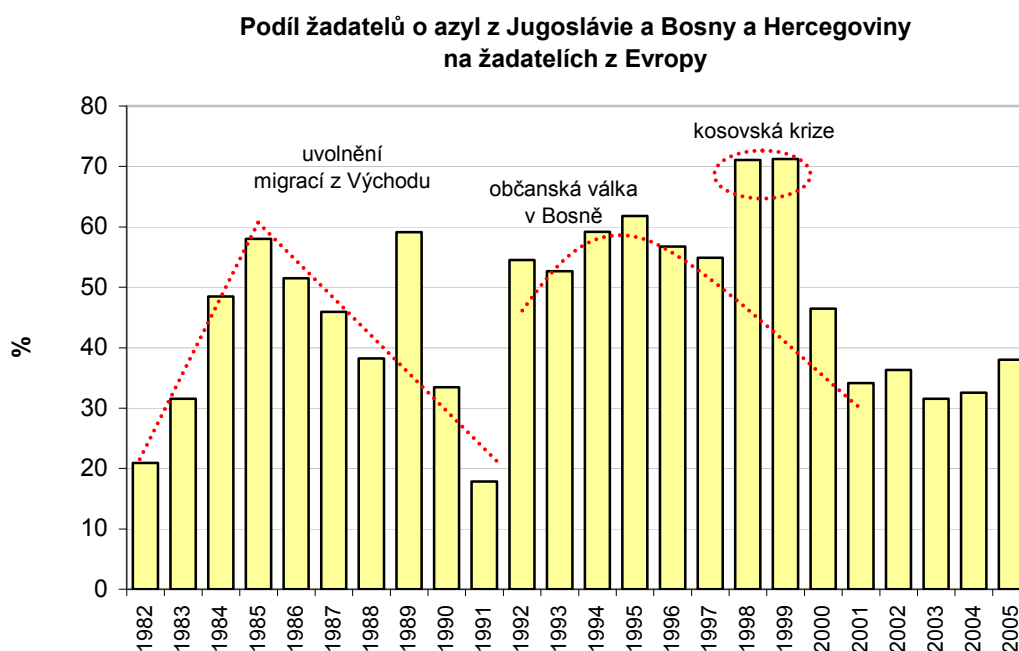
Výjimečnost situace, která nastala během rozpadu Jugoslávie, postavila Evropu před problém, s kterým se už dlouhou dobu nesešla: totální etnické konflikty na okraji prosperujícího jádra kontinentu spojené s obrovskou uprchlickou vlnou. Aplikace „strategií“ řešení podobných situací z 40. let už nepřipadala v úvahu (rozvoj mezinárodního práva, díky technologickým změnám v dopravě i praktické časové splynutí útěku a příchodu uprchlíka do cílové země apod.). Řešení politických a humanitárních aspektů jugoslávské krize se vyvíjelo v čase ve směru minimalizace přesunu uprchlíků do třetích zemí a co nejrychlejší repatriace.

Ještě v letech 1991–1993 byli uprchlíci masově přijímáni a tolerováni, ale byl jim přiznán pouze statut dočasné ochrany. V roce 1993 většina západních zemí své hranice uprchlíkům z oblasti Jugoslávie prakticky uzavřela a zaměřila se na to, aby zůstali v bezpečných zónách geografické oblasti konfliktu. Strategie se postupně zdokonalovala, o čemž svědčí i klesající podíl oblastí mimo bývalou Jugoslávii a Albánii na přijímání obětí tamních lokálních konfliktů: z „chorvatské“ vlny přijaly „mimojugoslávské“ země více než 1/3 uprchlíků⁴, i když polovina země se boje vůbec nedotkla, z „bosenské“ už jen 30 %, přestože boje a etnické čistky zasáhly celé území státu, z „kosovské“ vlny 1/8 a z „makedonské“ jen nepatrný zlomek. Další jasná tendence je rostoucí kooperace mezinárodního společenství v „distribuci“ uprchlíků mezi jednotlivé země (a tím klesající možnost svobodné volby přesídlované osoby) – ve všech vlnách přijalo z neexjugoslávských zemí⁵ nejvíce uprchlíků Německo, jeho podíl v rámci

⁴ pro tuto úvahu ve všech případech redukuje počty vnitřně vysídlených osob na ty, které pocházely z oblastí kontrolovaných „druhou stranou“ po stabilizaci frontových linií

⁵ opět s Albánií

této skupiny zemí se ale trvale snižoval (v chorvatské vlny téměř poloviční, z kosovské jen 15 %).

Obrázek 2: Podíl žadatelů o azyl z Jugoslávie a z Bosny a Hercegoviny na žadatelích z Evropy

Pramen: 2005 UNHCR Statistical Yearbook, tab. C.2 Origin of asylum applicants in industrialized countries, 1996-2005; 2001 UNHCR Statistical Yearbook, Statistical Annex C.4 Origin of asylum applicants in industrialised countries, 1982-2001

Postupně tedy vykryštovalo nové paradigma řešení konfliktů „jugoslávského typu“: politické úsilí je směřováno k tomu, aby byla zajištěna bezpečnost vysídlených osob přímo na místě konfliktu nebo v jeho bezprostředním okolí a tomuto cíli se také přizpůsobují konkrétní politická řešení, zejména v ohledu na rychlost a efektivitu (např. v případě kosovské krize). Právě tento fakt – spolu se změnami evropské migrační politiky – lze považovat za primární důsledek migrační vlny vyvolané rozpadem Jugoslávie.

Dalším důsledkem je zvolená vízová politika, která je vzhledem k oblastem bývalé Jugoslávie poměrně konzistentní (proto jsme se jí nezabývali jednotlivě u dílčích států). Vedle obecné snahy zabránit vstupu osobám s bezpečnostními riziky a nežádoucím ekonomickým migracím osob s kompetencemi, které nejsou v cílové zemi využitelné⁶, je zřetelný i trend zabránit jakýmkoliv masovým přesunům obyvatelstva, např. při případných dalších humanitárních krizích. Je přirozeně otázkou, do jaké míry jsou obavy tohoto typu na místě, tj. jestli nejsou nebezpečí z uvolnění pohybu osob přehnaná, založená na zkreslených představách o sepětí značné části migrantů s organizovaným zločinem či jejich „kulturní nepřizpůsobivostí“, nebo jen odpovědí

⁶ zejména z chudých jižnějších zemí „postjugoslávského“ prostoru s jistou tradicí nelegální práce

politiků na obecné nálady ve společnosti, které nemohou být vzhledem k jejímu voličskému potenciálu ignorovány. V tomto ohledu je podružné, jestli jsou postoje veřejnosti racionální, nebo ne.

Jak již bylo uvedeno, od 80. let 20. století je otázka migrací a integrace cizinců výrazně zpolitizována, je v centru zájmu veřejnosti a stává se oblíbeným tématem předvolebních kampaní. Během zkoumaného období (1990–2005) je ve všech zkoumaných zemích zřetelný posun k akceptaci obav veřejného mínění a jeho volání po vyšší „kontrolě“ migrací. V Německu se pravicové strany s protipřistěhovaleckou rétorikou dostaly do několika zemských parlamentů, v Rakousku se stala protipřistěhovalecká Svobodná strana (FPÖ) Jörga Häidera v roce 2000 součástí vládní koalice, rostou preference krajně pravicových stran v ostatních západoevropských zemích⁷ a proti ekonomické imigraci se stále hlasitěji vyslovují i pravicové strany hlavního proudu (např. švýcarská Lidová strana (SVP), která propaguje přísnější regulaci imigrace, se poprvé v roce 2003 stala nejsilnější švýcarskou politickou stranou). Vízová politika vzhledem k chudším postjugoslávským zemím se pak jeví jako nejjednodušší a pro veřejnost nejdědnější řešení, přestože její efektivita je sporná⁸. K tomuto stavu přispěli migranti z bývalé Jugoslávie hlavně svým počtem a svou relativní chudobou, nikoliv svými specifickými vlastnostmi nebo tím, že by přijímací státy postavili před zcela nové typy problémů. Plně to platí i o kosovských Albáncích, kteří jsou mezi migranty z bývalé Jugoslávie nejuzavřenější a kulturně nejodlišnější skupinou, možná i proto, že oblasti jejich nejvyššího soustředění prošly prvními zkušenostmi s migranty ze zcela odlišných kulturních okruhů již dříve.

4. Jihoslovanští a kosovští migranti: problém, nebo příležitost bilaterálních vztahů se zeměmi bývalé Jugoslávie?

Důsledkem skutečnosti, že jugoslávské území bylo dlouhodobě zdrojovou oblastí rozsáhlých migračních proudů podněcovaných především hospodářskou periferností regionu a častými změnami jeho politické příslušnosti, byl vznik rozsáhlých krajan-ských komunit v různých zemích světa. Počet jihoslovanských a kosovských rodáků a jejich potomků žijících v zahraničí, kteří si uchovali zcela nebo zčásti původní etnickou identitu a/nebo vztahy s domovinou nebo národní kulturou, byl před násilným rozpadem Jugoslávie, v roce 1990, odhadován na 2,5 milionu, dnes se nejspíše blíží 3 milionům.

Krajan-ské komunity můžeme v podstatě rozdělit na 3 odlišné typy:

- a) autochtonní menšiny v sousedních státech
- b) alochtonní – dočasní ekonomičtí migranti
- c) alochtonní – trvalí vystěhovalci

Mezi skupinami uvedenými pod b) a c) nejsou ostré hranice a v evropských zemích je prakticky nemožné je od sebe statisticky oddělit. Diaspory se nejčastěji formálně i neformálně organizují na základě shodného období příchodu a shodné mo-

⁷ např. Vlaams Belang (Vlámský blok) v Belgii, Liga Severu v Itálii, Lidová strana v Dánsku, britská Národní, švédská strana Sverigedemokraterna (Švédští demokraté)

⁸ vízová povinnost netvoří prakticky žádnou překážku pro organizovaný zločin, postihuje ale masy turistů i obchodníků a tím podvazuje kulturní a ekonomickou výměnu

tivace k migraci, rozhodně je nemůžeme chápat jako homogenní útvary, projevují se v nich podobné sociální, politické a světonázorové diference jako v mateřských zemích. Zatímco ekonomičtí migranti jsou zpravidla politicky indiferentní a nestaví se a priori negativně k zemi původu nebo k jiným komunitám migrantů, podstatně komplikovanější je situace u uprchlíků etnických či politických. V této souvislosti se občas zmiňuje poměrně negativní role početně sice menší, ale politicky nejaktivnější složky jugoslávské emigrace – uprchlíků z bezprostředně poválečného období. Ti zůstali celá desetiletí spjatí s militantními nacionalistickými ideologiemi fašistických a nacionalistických hnutí 30. a 40. let a v 90. letech minulého století se podíleli na rozdmýchávání nacionalistických vášní a financování nacionalistických politických stran i povstaleckých skupin v rozpadající se Jugoslávii.⁹ Zřetelný je tento vliv zejména v Chorvatsku, resp. v ambivalentním vztahu „domácí“ chorvatské nacionalistické politické reprezentace k historickému dědictví fašistického Nezávislého chorvatského státu (NDH). Ta se od NDH sice verbálně distancovala, ale na druhé straně převzala celou řadu jeho symbolů a tradic. Spekuluje se o tom, že hlavním důvodem byla snaha neutralizovat vliv ustašovské emigrace na domácí ultrapravicí a také využít jejího finančního zázemí i politického vlivu.

Zcela odlišný charakter má působení ekonomických emigrantů. Obecně lze říct, že zatímco styk trvalých vystěhovalců s domovinou je hlavně kulturní a někdy též ideové nebo ideologické povahy, ekonomičtí migranti udržují na svou domovinu mnohem komplexnější politické a ekonomické vazby. Míra, kterou se podílejí na ekonomice svých domovských států je vysoká a činí z nich skupinu, na jejíž názory a zájmy musí být brán trvale zřetel. Typickým příkladem je v tomto směru finanční pomoc rodinám emigrantů – např. v roce 1999 se odhadovalo, že remittance 500 tis. kosovských Albánců (tj. skoro čtvrtina celkové populace) žijících a pracujících v západní Evropě zajišťují až 70 % ekonomických aktivit v oblasti.

Vedle přímého vlivu migrací z bývalé Jugoslávie na modifikace migrační a azylové politiky, které jsou podrobněji popsány ve 3. kapitole) nelze opomenout ty důsledky na mezinárodní vztahy, které jsou nepřímé, tj. nejsou zapříčiněny samotným pohybem migrantů, ale plynou z jejich pobytu v cílových státech, resp. z jejich nepřítomnosti ve zdrojových zemích. Mohli bychom přirozeně diskutovat i o zátěži pro mezinárodní vztahy, kterou představuje v některých případech chlad, v jiných až hostilita ve vzájemných vztazích nástupnických států bývalé Jugoslávie, v tomto případě jde ale spíše o příčinu, než o důsledek migrací.

Komplikovaná „historická zátěž“ vzájemných vztahů národů západního Balkánu je fakt, s kterým je nutno počítat minimálně ve střednědobém horizontu, obrazy kninského uprchlíka, srebrenického masakru nebo násilností na Kosovu se již plně etablovaly v historické paměti postižených národů. Na rozdíl od podobných traumat, která přinesla druhá světová válka, nedošlo k jejich umělé retardaci totalitní ideologií, naopak se v nevyzrálém demokratickém prostředí stala vděčným argumentem politiků a jsou proto udržována při životě, v některých případech dokonce periodicky resuscitována jako politicky mobilizující faktor. Celkově lze označit vztahy jihoslovan-ských národů a jejich národních států za ambivalentní. Vedle negativních zkušeností, spojených nejčastěji se snahou o územní vymezení národního teritoria a jeho etnické homogenizace, je nepochybná jejich jazyková a kulturní blízkost, v 90. letech sice na-

⁹ HOCKENOS (2003) uvádí, že albánská, chorvatská a srbská diaspora přispěly ke konfliktům a jen zřídka pomáhaly podporovat demokratické síly ve svých domovských zemích

rušená, ale stále existující hustá síť osobních, pracovních a rodinných vazeb, dřívější příslušnost ke stejnému respektovanému státnímu celku a konec konců i podobný temperament.

Je zřejmé, že výše nastíněné ambivalentní pocity si s sebou přinášejí uprchlíci a migranti z prostoru bývalé Jugoslávie i do nových bydlišť a že se projevují ve vztazích k jiným uprchlíkům nebo imigrantům z oblasti, zejména v případech, kdy nepocházejí ze stejného etnika. Především nuceně přesunutá populace si uchovávají dlouhodobě traumata spojená s přesunem a ve svém prostředí konzervují politickou kulturu a návyky obvyklé v místě původu, o to silněji, jedná-li se o migranty politické, resp. vybrané podle politického klíče (poválečné migrační vlny nacionalisticky zaměřených Chorvatů a Slovinců) a o to silněji, jde-li o populace v novém prostředí uzavřené a jazykově odlišné.

V praxi nebyly kontroverze mezi jednotlivými skupinami migrantů z oblasti Jugoslávie fatální, resp. nestaly se pro cílové státy bezpečnostním rizikem. Důvodů, proč se v podstatě etnická válka v bývalé Jugoslávii nepřelila i do ulic německých nebo rakouských měst, jsou zřejmé: zcela jiné právní prostředí, mocenská kontinuita a také fakt, že jihoslovanské komunity měly svůj základ v ekonomických migracích 70. let, které si do nové země přinesly ještě vcelku pozitivní zkušenost etnické spolupráce pozdně titoistického období. Masové uprchlické vlny byly navíc časově omezené a zpravidla etnicky homogenní a průběžně je doplňovali ekonomičtí migranti, kteří zjevně při výběru cílových zemí neuplatňovali nacionalistická hlediska (např. mezi rozdílnými postoji jednotlivých západních zemí k řešení jugoslávské krize a podílem migrantů podle jednotlivých bývalých jugoslávských republik nelze vystopovat žádnou korelaci).

Ve vztahu k bilaterálním vztahům mezi jednotlivými zeměmi se nabízí myšlenka, jestli mohly nebo mohou jednotlivé diaspory nebo skupiny migrantů aktivněji ovlivnit mezinárodněpolitické postoje hostitelských zemí, např. jejich postoj k řešení jugoslávské krize. Jak jsme již zmínili, primárním cílem států zasahujících do jugoslávské krize bylo vedle humanitárních ohledů odvrácení uprchlických vln na své území. Zároveň se projevovaly určité historické stereotypy a vytváření spojeneckých svazků s nově se tvořícími státy v oblasti, nejčastěji podle historických vzorců z 19. a poč. 20. století, tj. na základě kulturní podobnosti nebo tradičních hospodářských a politických kontaktů (dvojice Německo – Chorvatsko, Srbsko – Rusko apod.). Tyto vazby vznikaly bez příčinné souvislosti s tradičními jihoslovanskými komunitami v cílových státech, maximálně jimi mohly být posilovány. Podstatnější byla role nových uprchlíků, kteří přirozeně v třetích zemích vzbuzovali soucit a stali se dosti významným faktorem pro utváření veřejného mínění. Zjevná solidarita Německa a Rakouska s Chorvatskem v roce 1991 měla i tyto kořeny.

Běženci se stali pasivním politickým argumentem – buď pro snahu pomoci obětem, resp. těm, kteří byli jako oběť vnímáni, nebo pro snahu trestat viníky. Struktura běženců a jejich distribuce měla nepochybně výrazný vliv na „distribuci sympatií“ v mezinárodním společenství v době chorvatské krize: v roce 1991 patřily jednoznačně Chorvatsku, protože „jeho“ běženci byli mnohem více ve třetích zemích než uprchlíci srbské národnosti, kteří nepřekročili rámec bývalé Jugoslávie. Podobný efekt nastal i v krizi bosenské a kosovské. Příznačné je, že tento jednostranný pohled na Srby jako viníky a ostatní národy jako oběti se korigoval v čase (pod dojmem zpráv o chování nesrbských vítězů války) a měl také geografické rozložení korespondující

s hlavními koncentracemi nersbských uprchlíků (např. se neprojevil v Číně a Rusku, které ke krizi přistupovaly bez této zátěže).

Samotné vysídlenecké komunity mohou ovlivnit zahraniční politiku hostitelské země jen zprostředkovaně (vyločíme-li lobování, jehož efektivitu ale měřit nelze), nejčastěji prostřednictvím svého vlivu na veřejné mínění nebo svých volebních hlasů, pokud by byly zároveň součástí elektorátu. Příznačné je, že k vydávání veřejných stanovisek, pořádání demonstrací a dalších akcí s cílem ovlivnit nebo informovat veřejnost je mobilizuje mnohem více hrozba zhoršení jejich vlastního právního postavení v zemi pobytu než její případná politická rozhodnutí ve vztahu k domovské zemi (např. kampaň Albánců před švýcarským referendem o zpřísnění imigračních předpisů v roce 2006). Obecně platí, že jejich vliv zůstává v tomto ohledu velmi limitovaný: k vytváření veřejného mínění jim zpravidla chybí soudržnost, politická jednotnost (a výjimkou Albánců) a početnost, navíc jsou komunity srbského, chorvatského, bosňáckého a kosovského původu zpravidla přítomny ve stejných státech zároveň, mnohdy aniž by se dostal jejich rozdílný původ a rozdílné vnímání jihoslovanského problému nad hranici rozlišovací schopnosti většinové společnosti.

Paradoxem je, že podstatně „přímější“ vliv má část vysídlenci na své domovské země. Pro oblast bývalé Jugoslávie jsou ekonomicky velmi důležité remittance od zahraničních dělníků. Zatímco obecně je tento zdroj financí ve střední a východní Evropě druhým nejdůležitějším po přímých zahraničních investicích, u chudších zemí bývalé Jugoslávie je zdrojem primárním. Vyšší než 5% podíl ve tvorbě HDP mají remittance v Srbsku, Černé Hoře a Bosně a Hercegovině, oficiální statistiky jsou ale podhodnocené, protože část zaslaných peněz (prostředky v hotovosti zasílané neformálními kanály) není statisticky podchycena. V Srbsku a Černé Hoře odpovídají tyto příjmy polovině objemu vývozu, v Bosně a Hercegovině jsou dokonce přibližně stejně velké jako místní vývoz. Uvedený finanční zdroj je přirozeně velmi žádoucí, protože z dlouhodobého hlediska podporuje růst ekonomiky a také redukuje chudobu nejnižších příjmových skupin obyvatelstva a tedy mírní sociální napětí ve společnosti. Potřeba zachovat tento zdroj příjmů může přirozeně ovlivnit decizní sféru domovských států vzhledem k zahraničí zcela zásadně (prosazování zájmů této skupiny občanů na mezinárodním poli má pro zemi přímý ekonomický efekt, který je v některých případech nezastupitelný). Zájmy domovských zemí se tímto případem se zájmy cílových států spíše rozcházejí – objem remittancí je totiž (poněkud zjednodušeně) přímo závislý na velikosti zahraničních komunit a nepřímo závislý na míře jejich integrace v zemích pobytu.

Konflikt v bývalé Jugoslávii (a jím indukované migrace) se těšil obrovské pozornosti mezinárodního společenství, zejména geograficky blízkých stálých členů Rady bezpečnosti (USA, Británie, Francie, Rusko) a Německa. Signifikantní je nepoměr mezi pozorností, která byla věnována právě tomuto konfliktu, a nedostatečnému angažování se v paralelně probíhajících a z humanitárního hlediska podstatně obtížnějších konfliktech v rozvojových zemích (Súdán, Rwanda). V průběhu konfliktu se mezinárodní společenství reprezentované převážně západními státy kromě diplomatických intervencí podílelo i vojensky na peace-keepingových operacích. Dvakrát – v roce 1995 v Bosně a Hercegovině a v roce 1999 na Kosovu – přerostly tyto vojenské zásahy do samostatných vojenských zásahů „peace-makingu“. Tyto akce organizované pod hlavičkou NATO se opíraly zejména o vojenské síly USA a měly podobu leteckých úderů na infrastrukturu protivníka, úzkostlivě se ale vyhýbaly zavlčení me-

zinárodních jednotek do přímých pozemních bojů. Vojenské zásahy byly oficiálně motivovány morálními důvody, operace v Kosovu byla dokonce označena přímo za humanitární.

Zjevné je, že zásahy zvnějšku měly – hlavně v roce 1999 – předejít humanitární katastrofě. Snaha vyhnout se uprchlické vlně byla jedním z nejdůležitějších důvodů zásahu a byla jí podřízena i vojenská strategie. Této tezi nasvědčuje i samotný průběh většiny krizí, pro které je charakteristická počáteční pasivita ostatních evropských zemí a jejich velmi rezervovaný postoj k použití síly. Ta je užitá až v okamžiku, kdy jde o návrat uprchlíků (Bosna) nebo o zabránění přesunu uprchlíků z oblasti do třetích zemí (Kosovo).

Oba vojenské zásahy vyvolaly diskuze o formách a limitech angažování se v lokálních konfliktech, platí to zejména o kosovské krizi, kdy nebyly vojenské akce schváleny OSN a podle některých hlasů se neodehrávaly v souladu s mezinárodním právem. To zapadá do celkového vývoje mezinárodních vztahů v období po zhroucení východního bloku, pro které je charakteristická eroze důvěry v akceschopnost OSN (bohužel plně odůvodněná) a jistá tendence využívat mechanismů mimo rámec této organizace, často v užších nebo ad hoc vytvořených koalicích zemí pod vedením USA. Druhá varianta je sice v praxi „akceschopnější“, umožňuje rychlejší a efektivnější reakci, setkává se ale s poměrně značnou kritikou a ne zcela přesvědčivými výsledky v „mírové fázi“ operací (irácké tažení). V případě konfliktů v bývalé Jugoslávii byla „vůle mezinárodního společenství“ reprezentována nikoliv OSN, ale tzv. Kontaktní skupinou, původně neformálním sdružením zástupců zainteresovaných velmocí¹⁰ – jde o období situace v Evropě po první světové válce, kdy klíčová mezinárodní rozhodnutí vznikala formou dohody vítězných mocností. Tato skupina nerozhodovala v praxi jednomyslně (u některých klíčových rozhodnutí chyběl souhlas Ruska) a v jejím rámci se posilovala úloha USA. Zdá se, že tento model řešení obdobných lokálních konfliktů se víceméně osvědčil, zejména díky minimalizování doby nutné k přípravě na zásah.

Poměrně zajímavým „vedlejším produktem“ jugoslávské krize se jeví konfrontace nacionalistického „vnímání světa“ v konfliktech postižených oblastech se zbytkem Evropy hlásícím se – alespoň verbálně – k občanským principům. Zpočátku vlastně ani jedna ze stran nebyla schopna či ochotna akceptovat tuto odlišnou optiku nazírání, což se projevilo ze strany evropských zemí i USA z počátečním obdobím konfliktu vcelku neúčinným apelováním na občanské principy a instituce právního státu, ze strany druhé pak rychle nabytým přesvědčením, že Západ situaci v oblasti „nerozumí“, případně že bude podporovat tu ze stran konfliktu, která se nominálně přizpůsobí jeho „občanskospolečnostní“ rétorice (např. zdůrazňování „územního principu“ ze strany chorvatských nacionalistů, nebo proklamace o „multietnické a multikulturní“ Bosně ze strany bosňácké nacionalistické reprezentace). Průvodním jevem pak byly vzájemně neočekávané reakce, které se z hlediska jedné nebo druhé strany jeví jako iracionální (např. pro Západ neracionální lpění Srbska na Kosovu).

¹⁰ tvoří ji USA, Francie, Británie a Rusko jako zástupci stálých členů Rady bezpečnosti a Německo s Itálií vzhledem k jejich podílu na mírových operacích

5. Závěry, doporučení pro českou zahraniční politiku

Migrace v rámci území bývalé Jugoslávie v letech 1990–2005 byly převážně nucené a byly spojeny s válečným konfliktem a masovým porušováním lidských práv. Vnější migrace měly vedle toho i silnou ekonomickou motivaci. Oba typy migrací směřovaly primárně do zemí s již existujícími jihoslovanskými a kosovskými komunitami, ekonomické migrace válka ještě prohloubila (hospodářský rozvrat a celkový úpadek).

Migrující skupiny ovlivnily postoje veřejnosti v cílových zemích, zejména v počátcích přispěly k označení Srbů za jednoznačné kolektivní viníky války. Cílové a potenciální cílové země postupně vytvořily strategii řešení konfliktu, která spočívá v striktním časovém omezení pobytu uprchlíků (statut dočasné ochrany) a má zabránit jejich trvalému usídlení: politické úsilí je směřováno k tomu, aby byla zajištěna bezpečnost vysídlených osob přímo na místě konfliktu nebo v jeho bezprostředním okolí a tomuto cíli se také přizpůsobují konkrétní politická řešení, zejména v ohledu na rychlost a efektivitu. Tomu je přizpůsobena i vízová politika, zřetelný je trend zabránit jakýmkoliv nekontrolovatelným a neregulovatelným masovým přesunům obyvatelstva, např. při případných dalších humanitárních krizích.

Migrace prohloubily úpadek regionu (ekonomické ztráty, organizovaný zločin, udržování autoritativních režimů) a také urychlily proces urbanizace, došlo překotnému vysídlování venkova, což prohlubuje úpadek oblastí postižených migracemi a činí je neatraktivními pro návrat. Všechny tyto důsledky jsou dlouhodobou konkurenční nevýhodou pro postižené oblasti.

Migranti z oblasti bývalé Jugoslávie si zachovávají důležité postavení pro ekonomiku zdrojových (remittance) i cílových (pracovní síla) oblastí. Zájmem zdrojových států je udržet kontakty vystěhovalců s domovinou (remittance, rozvoj ekonomických vztahů), potenciál kulturní i ekonomické výměny.

Na základě této studie považují autoři za vhodné:

1) **ve vztahu státu k nuceným migracím**, které byly jedním z hlavních důsledků konfliktu, je nutno vzít v potaz tři aspekty: a) morální nepřijatelnost podobného jednání; b) ve střednědobé perspektivě negativní dopady na emigrační i imigrační oblasti, jmenovitě jejich politická a ekonomická nestabilita, která se přenáší na mezinárodní společenství; c) na druhé straně zabránění etnickému násilí v budoucnosti. Teze o morální nepřijatelnosti nucených transferů předpokládá, že v budoucnosti nedojde k etnické válce, což přirozeně nemůžeme vyloučit (např. konflikt ve Rwandě nemusel vůbec vzniknout, kdyby se realizoval v 60. letech návrh na vytvoření čistě hutuského a tutsijského státu v oblasti Rwandy a Burundi). Podobně je možné namítnout, že „klidné oblasti“ v bývalé Jugoslávii, které do jisté míry působily jako stabilizační faktor a měly značnou retenční schopnost ve vztahu k uprchlickým vlnám byly etnicky vyčištěny v minulosti (pokud by se tak v minulosti nestalo, zasáhl by konflikt větší území a s tragičtějšími důsledky). **ČR v tomto případě** – zejména vzhledem k vlastní historické zátěži, kterou má tendenci omlouvat nebo bagatelizovat – **nemůže důvěryhodně zastávat žádná principiální stanoviska.**

2) **ve vztahu k vízové politice** k prostoru bývalé Jugoslávie: je zřejmé, že současný stav (prakticky všechny evropské země vyžadují víza od občanů Bosny a Hercegoviny, Srbska, Černé Hory a Makedonie) má na tyto země retardační vliv (znesnadňuje obchodní výměnu, vzdělání, vytváření občanské společnosti) a tudíž negativně ovlivňuje regionální stabilitu. Rizika, která by přinesla úplná liberalizace vízového režimu, zahrnují zejména možný nekontrolovatelný nárůst počtu nelegálně pobývajících občanů s – z hlediska přijímajícího státu – „neužitečnými“ kompetencemi a jejich participací na šedé ekonomice nebo přímo kriminálních aktivitách. Vzhledem k tomu, že cizinci bez legalizovaného pobytu nemohou využívat benefitů sociálních systémů cílových zemí, je případné nebezpečí nadměrného početního růstu a z toho plynoucích bezpečnostních rizik omezeno na tradiční cílové země s existujícími krajanskými komunitami, které mohou sloužit jako neformální sociální sítě pro nové příchozí. To není případ České republiky, která mezi tradiční cíle nepatří a jihoslovanské a albánské komunity jsou v ní nepočtené. **Postoje České republiky** se tudíž nemusí upínat na tyto hypotetické důsledky a **mohou reflektovat širší pozitivní dopady liberalizace vízového režimu pro tyto země i pro ČR.**

3) **ve vztahu k migrantům z prostoru bývalé Jugoslávie usazeným na území ČR:** tyto migranti pocházejí z oblastí, které mají na Českou republiku silné historické vazby, jsou nám kulturně a jazykově blízké a náš stát se v nich těší sympatiím. Česká republika se dlouhodobě snaží tyto vazby udržovat a posilovat (kulturní výměny, rozvojová pomoc, vzdělávání, hospodářská spolupráce): Migranti s jejich kontakty a lidským potenciálem mohou v těchto snahách sehrát pozitivní úlohu. Z tohoto pohledu je účelné **podporovat a usnadňovat jejich kontakty se zeměmi původu.** Zároveň je potřebné **podporovat jejich integraci do české společnosti** a vyvarovat se takových postupů, které by vedly k jejich izolaci (u nás se týká především kosovských Albánců, u ostatních komunit je jejich izolace od okolí vzhledem ke kulturní a jazykové blízkosti a k velkému počtu sňatků s Čechy velmi nepravděpodobná).

4) **ve vztahu k řešení bezpečnostních a humanitárních krizí „jugoslávského“ druhu:** autoři se domnívají, že zejména kosovskou krizi v roce 1999 se – co do způsobu řešení humanitární krize – podařilo zvládnout poměrně úspěšně. Vzhledem k tomu vidí jako účelné i v dalších podobných konfliktech – pokud to etické ohledy dovolí – v maximální míře podporovat řešení založená na **zajištění bezpečných zón pro uprchlíky v geografické oblasti konfliktů** a na minimalizaci počtu uprchlíků na území ČR. Jako účelné se jeví podporování takových bezpečnostních opatření, která k uvedenému stavu povedou.

5) **ve vztahu k migraci z prostoru bývalé Jugoslávie:** Zájmem dílčích členů mezinárodního společenství ve vztahu k migrantům je, pomineme-li humanitární ohledy, přirozeně pro svůj stát co nejlépe využít benefitů, které mohou migranti přinést (pracovní kompetence, udržitelnost systému mezigenerační solidarity, kulturní výměna) a naopak odvrátit hrozby spojené s jejich příchodem (bezpečnost, sociálně patologické jevy). Z tohoto hlediska se nejeví migranti z bývalé Jugoslávie jako zásadní bezpečnostní riziko, i když nepochybně část z nich, byť početně poměrně malá, která je zapojená do kriminálních aktivit (obchodu s drogami, prostituce, převaděčství), jistě nebezpečí představovat může. Zpravidla se jedná o osoby, které jsou do kriminálních

aktivit vtaženy nutností využít převaděčské sítě při nelegálním usídlení v cílové zemi, proto se jeví jako užitečné zlepšovat a ***zjednodušovat procedury umožňující legální usídlení migrantů s vhodnými kompetencemi*** a zároveň se na mezinárodní úrovni aktivně spolupodílet nebo ***iniciovat cílená (nikoliv však plošná) opatření omezující kriminální aktivity a korupci v této oblasti.***